

FEISBUKO VERTIMO PROGRAMOS SAVITUMAI

Gintautas GRIGAS
VU Matematikos ir informatikos institutas
Gintautas.Grigas@mii.vu.lt

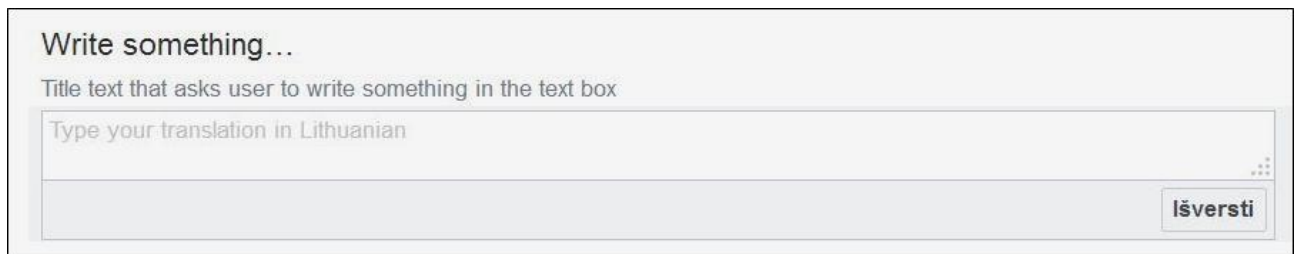
Feisbuko portalo „Facebook“ tekstams versti į kitas kalbas yra sukurta internetinė programa „Facebook Translate“, kuri integruota į portalą ir tik per ją pasiekiami lokalizuotini tekstai. Versti gali kiekvienas šio socialinio tinklo dalyvis be papildomos registracijos. Tam, kad tas, kiekvienas, galėtų prisidėti prie vertimo be didesnio išankstinio pasiruošimo, programa padaryta taip, kad ją būtų paprasta naudoti. Į programą įdėta įvairių vertėjo darbą lengvinančių priemonių: konteksto panaudojimas, galimybė pasinaudoti vertimu į kitą kalbą. Kita vertus, programa turi potencialių galimybių, išskiriančių ją iš kitų vertimo programų: daiktavardžių linksniavimą, būdvardžių ir dalyvių giminės kaitą. Dėl to ji gali būti įdomi lokalizavimo priemonių kūrėjams.

1. Įvadas į vertimą

Vertimo programos adresas <http://www.facebook.com/translations>. Į ją taip pat galima patekti paspaudus gaublio piktogramą, matomą feisbuko lango apačioje.

Ją atvėrus matoma įvairi su vertimu susijusi medžiaga ir svarbiausia – verčiamos eilutės. Dalis eilučių yra išverstos, daugeliui pateikti keli vertimo variantai. Iš jų galima pasirinkti geriausią ir už jį balsuoti. Tie, kas nori pasiūlyti dar geresnį, gali jį pateikti. Taip atsiras dar vienas vertimo variantas. Taigi, vertėjo darbas dvejojas: versti arba balsuoti už jau esamus vertimus.

Apie verčiamą eilutę vertėjas gauna informaciją, kurios pavyzdys pateiktas 1 paveiksle.

The screenshot shows a text input area with the title "Write something...". Below the title is a subtitle: "Title text that asks user to write something in the text box". The text box contains the placeholder text "Type your translation in Lithuanian". To the right of the text box is a button labeled "Išversti".

1 pav. Eilutės „Write something...“ vertimo polangis

Po verčiama eilute blankiu šriftu pateikiama papildoma informacija apie ją. Ji turėtų padėti vertėjui tiksliau išversti nematant konteksto – tikrosios eilutės vietos portalo lange.

Vertėjas, surinkęs vertimo tekstą jam skirtame lauke ir paspaudęs mygtuką „Išversti“, ekrane matys pasikeitusį vaizdą (2 pav.).

The screenshot shows the same text input area as in the previous image. The text box now contains the translated text "Parašykite ką nors..." followed by "(Nuo Jūsų)". To the right of the text box are two small icons: a blue checkmark and a grey arrow. Below the text box is a button labeled "+ Naujas vertimas".

2 pav. Eilutės vertimas „Parašykite ką nors...“

Dešinėje pusėje yra du stulpeliai vertimams įvertinti. Pirmasis, pažymėtas varnele, skirtas balsavimui. Spalvota varnelė – teigiamas balsas. Kiekvienas mato tik savo balsus – balsavimas slaptas!

Dešiniau varnelės esanti vėliavėlė skirta kritikai pareikšti. Ją paspaudus išskleidžiamas trūkumų sąrašas, kuriame galima pažymėti vieną jų:

- Stiliaus ar žodžių išdėstymo klaidos
- Gramatinės ar spaudos klaidos
- Klaidinga vertimo reikšmė
- Įžeidžiantis ar užgaulus

Pagal balsavimo rezultatus vertimo programa išrenka geriausią vertimą. Todėl rezultatas portale atsiranda ne iš karto.

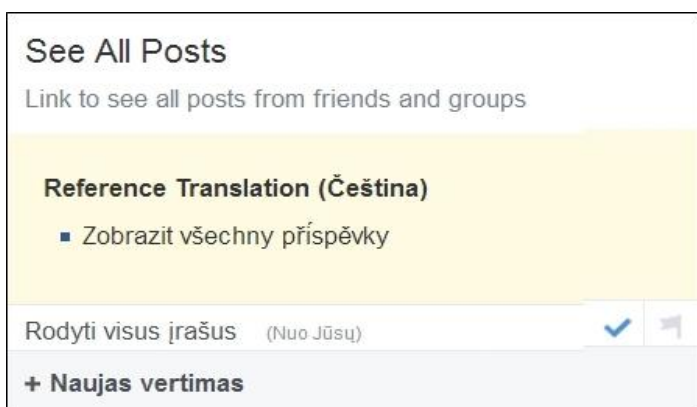
2. Tiesioginis (kontekstinis) vertimas

Ne visada eilutę pavyksta teisingai išversti nematant ją gaubiančios aplinkos – konteksto. Šiek tiek padeda konteksto paaiškinimai, pateikti po verčiama eilute. Bet dar geriau verčiamą eilutę matyti tiesiogiai portalo lange. Tokia galimybė yra. Tiktai ją reikia aktyvinti. Tai galima padaryti paspaudus vertimo programos apačioje esančią gaublio piktogramą. Tada tekstai, kuriuos galima versti tiesiogiai, būna raudonai pabraukti. Spustelėjus dešiniuoju pelės klavišu iškyla polangis, toks pat, kaip ir verčiant įprastu būdu.

3. Pasinaudojimas vertimais į kitas kalbas

Tai dar vienas būdas gerinti vertimo kokybę. Pasitaiko painių ir ne lengvai, kartais ir nevienareikšmiškai, suprantamų anglišku tekstų. Vertime į kurią nors kitą kalbą ta painiava gali būti išnarpliota ir pateiktas sklandus vertimas. Yra galimybė pasirinkti vieną patariamąją kalbą. Vertimai į ją bus rodomi vertimo polanguose.

Naudojimas patariamąja kalba gali pagerinti vertimą, o kartais ir padėti išvengti šiurkščių klaidų. Pavyzdys su patariamąja čekų kalba pateiktas 3 paveiksle.

3 pav. Lietuviškas vertimas pasinaudojus čekų kalba

Pasirinktinių patariamųjų kalbų sąrašė išvardytos 37 kalbos (2017 m. rugsėjis). Iš jų 17 Europos kalbų: anglų (britų), čekų, danų, graikų, ispanų, lenkų, nyderlandų, norvegų, portugalų, prancūzų, rumunų, rusų, suomių, švedų, turkų, vengrų ir vokiečių. Lietuvių kalbos sąrašė dar nėra. Vadinasi, mes iš kitų kalbų jau galime mokytis, o kiti iš lietuvių – dar ne.

4. Daugiskaitos formos

Tai daiktavardžių linksnių derinimas su skaičiais. Lietuvių kalboje vartojamos trys formos. Jas pailiuosime pavyzdžiais:

1 daiktas

2 daiktai

10 daiktų.

Vertimo programoje yra savitas, akivaizdus, tokios informacijos pateikimo formatas (4 pav.).

The screenshot shows a software interface for translating the placeholder '{number}'. It features three distinct entries, each with a star icon, a list of example numbers, a text input field, and a '+ Naujas vertimas' button.

- Entry 1:** Star icon, text: '{number} is a number like 1, 21, 31, 41, 51, 61, 71, 81, 101, 1001, ...', input field: '{number} kitas asmuo', button: '+ Naujas vertimas'.
- Entry 2:** Star icon, text: '{number} is a number like 2~9, 22~29, 102, 1002, ...', input field: '{number} kiti asmenys', button: '+ Naujas vertimas'.
- Entry 3:** Star icon, text: '{number} is a number like 0, 10~20, 30, 40, 50, 60, 100, 1000, 10000, 100000, 1000000, ...', input field: '{number} kitų asmenų', button: '+ Naujas vertimas'.

4 pav. Daugiskaitos formos

Palyginsime su analogiškais daugiskaitos formų užrašų formatais, naudojamais atvirose programose: POT (lokalizuotiniuose ištekliuose) ir PO (lokalizuotuose ištekliuose). Pavyzdys, pateiktas 4 paveiksle, formatu POT būtų užrašytas taip:

```
msgid "%d other person"  
msgid_plural "%d other persons"  
msgstr[0] ""  
msgstr[1] ""
```

Lokalizuotojas turėtų šį formatą transformuoti į PO formatą ir užrašyti taip:

```
msgid "%d other person"  
msgid_plural "%d other persons"  
msgstr[0] "%d kitas asmuo"  
msgstr[1] "%d kiti asmenys"  
msgstr[2] "%d kitų asmenų"
```

Be to, kiekvieno lokalizuojamų išteklių failo pradžioje lokalizuotojas turi užrašyti formulę, apskaičiuojančią kurią gramatikos formą parinkti iš trijų galimų. Reikiamą formą parinks portalo programa jos vykdymo metu priklausomai nuo skaičiaus reikšmės. Taigi, vertėjas turi turėti tam tikrų lokalizavimo žinių. Feisbuko atveju linksnį galima nustatyti iš pateiktų skaičių pavyzdžių. Užrašai ilgesni, bet užtat turėtų būti suprantami eiliniam tinklo dalyviui.

Kiek kuri kalba turi skirtingų daugiskaitos formų ir kaip jos apskaičiuojamos, „žino“ vertimo programa, todėl vertėjui nereikia apie tai rūpintis. Pakanka, kad jis iš pateiktų pavyzdžių (skaičių eilučių) sugebėtų nustatyti, kurį linksnį reikia parinkti.

5. Giminė

Būdvardžiai ir dalyviai turi giminę, kuri sakinyje derinama su daiktavardžio, dažniausiai asmenvardžio, gimine, pavyzdžiui, *Jonas prisijungęs*, *Jonienė prisijungusi*. Kai daiktavardis parametras, t. y. jis dar nežinomas, vertime reikia pateikti visas tris giminės formas (vyrišką, moterišką ir nenustatomą), kad programa galėtų iš jų parinkti tinkamą (5 pav.).

The screenshot shows a localization tool interface. At the top, there is a text field containing the placeholder text "{name} was tagged in a photo." Below this, there are three distinct sections, each representing a different gender option. Each section starts with a star icon and a label: "★ {name} is male.", "★ {name} is female.", and "★ {name} is not a person or has an unknown gender." Under each label, there is a corresponding Lithuanian translation: "{name} buvo pažymėtas nuotraukoje.", "{name} buvo pažymėta nuotraukoje", and "{name} buvo pažymėtas (-a) nuotraukoje." To the right of each translation is a blue checkmark icon and a grey flag icon. Below each translation section is a button labeled "+ Naujas vertimas".

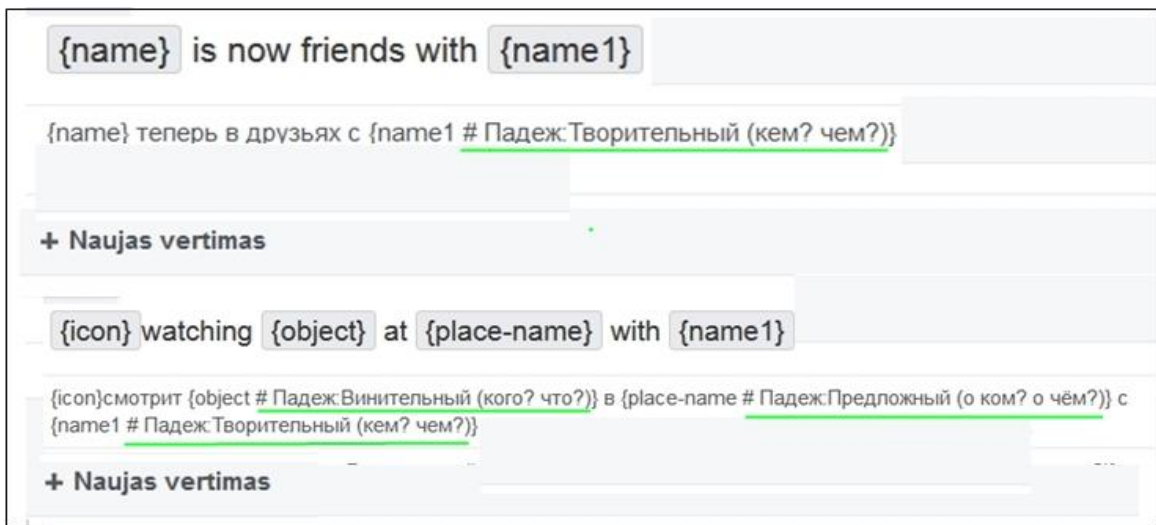
5 pav. Giminė

Pasitaiko eilučių, pateiktų giminių kaitos formatu, kuriose nėra žodžių, priklausomų nuo giminės. Taip yra dėl to, kad kai kuriose kitose kalbose yra daugiau atvejų, kai reikalingos skirtingos giminės formos, pavyzdžiui, rusų kalboje būtojo laiko veiksmažodžių trečiasis asmuo turi skirtingas giminės formas. Tokiu atveju lietuviškame vertime tą patį eilutės vertimą reikia pakartoti tris kartus.

6. Linksniavimas

Socialiniuose tinkluose gausu tekstų, kuriuose vartojami įvairūs asmenvardžių, vietovardžių ir kitų žodžių linksniai. Pavyzdžiui, reikia pasakyti, kad *Jonas gyvena Vilniuje*, o ne *Jonas gyvena Vilnius*, *Jonas persiunčia Petro pranešimą Jūratei*, o ne *Jonas persiunčia Petras pranešimą Jūratė*.

Feisbuko svetainė turi linksniavimo mechanizmą. Tinkamus linksnius nurodo vertėjas. Kol kas linksniavimo mechanizmas lietuvių kalbai dar neveikia. Parodysime tik kaip informacija apie linksnius užrašoma kitomis kalbomis (6 pav., informacija apie linksnius pabraukta).

6 pav. Linksniavimo pavyzdžiai rusiškame vertime

Angliškoje eilutėje nėra požymių apie linksniavimą. Linksnių sąrašas (7 pav.) atsiranda nuvedus žymeklį už uždarojo riostinio skliausto ir paspaudus naikinimo klavišą. Iš jo į verčiamą eilutę įterpiamas su pasirinktu linksniu susietas tekstas (8 pav.).

{name1} and **{name2}** commented on **{owner name}**'s **{=video}** of you

Notification about commenting on a photo.

{name1} i {name2} skomentowali {=video} {owner name} na którym jesteś.

{owner name}
{owner name} # przypadek:biernik}
{owner name} # przypadek:celownik}
{owner name} # przypadek:dopełniacz}
{owner name} # przypadek:mianownik}
{owner name} # przypadek:mięscownik}
{owner name} # przypadek:narzędnik}
{owner name} # przypadek:wołacz}

+ Nowe tłumaczenie

7 pav. Visų linksnių sąrašas lenkiškame variante

{name1} i {name2} skomentowali {=video} {owner name #
przypadek:celownik}, na którym jesteś.

8 pav. Rezultatas, gautas parinkus kilmininko (celownik) linksnį

Linksniavimas yra išskirtinė feisbuko vertimo savybė, kurios dar neturi kiti socialiniai tinklai ir pokalbių programos.

7. Terminija

Kiekvienai kalbai yra pateiktas dvikalbis (anglų – kita kalba) žodynas su terminų apibrėžtimis anglų kalba. Rodomas tik pasirinktos vertimo kalbos žodynas. Į kitų kalbų žodynus galima patekti tik pakeitus vertimo kalbą, o ją keisti galima tik kartą per mėnesį. Taip su mėnesio pertraukomis peržiūrėtuose lenkų, rusų ir vokiečių kalbų žodynuose buvo rasta maždaug po 700 terminų, latvių ir lietuvių – maždaug po 50.

Terminija nepasižymi tikslumu ir išbaigtumu.

8. Vertimų eiga

Bendrovė „Facebook“ stengiasi, kad jos sukurtas socialinis tinklas išplistų į kuo daugiau tautų su mažiausiomis jos pačios sąnaudomis tinklui lokalizuoti. Todėl vertimo programą padarė tokią, kad ją galėtų naudotis bet kas, neturintis išankstinio pasirengimo. Na taip, kaip ir skaitydamas iš dalies išverstą spausdintą tekstą. Randi neišverstą žodį ar sakinį ir bandai jį išversti, nepažiūrėjęs į žodyną. Kartais pataikai, kartais... pro šalį.

Verčiamas į 150 kalbų (2016 m., rugsėjis). Tai daug, turint omenyje, kad pradėtas versti tik apie 2008 metus.

Informacija apie vertimus pateikiama operatyviai. Vertimo programos pradžios tinklalapyje rodomas savaitės lyderių dešimtukas (9 pav.).

SAVAITĖS LYDERIAI	
1	 Simona Žukauskaitė
2	 Mantas Samaitis
3	 Indrė Čėsnaitytė
4	 Eglė Radušytė
5	 Robertas Sadygovas
6	 Paulius Šileikis
7	 Laurynas Arvydaitis
9	 Viktorija
10	 Kristina Jevdokimenko

9 pav. Savaitės lyderiai 2017-06-02

Galima pamatyti, kiek kuris vertėjas išvertė ir už kiek vertimų balsavo per savaitę, mėnesį ir visais laikais. Pavyzdžiui, 2017 m. birželio 26 d. buvo tokie vertime į lietuvių kalbą dalyvavusių skaičiai: per paskutinę savaitę 162, per paskutinį mėnesį ir visais laikais – daugiau kaip po 500 (pateikiami tik pirmųjų 500 vertėjų rezultatai). Per tą savaitę jie pateikė 395 eilučių vertimų ir 915 balsų arba vidutiniškai po 2,4 vertimų ir 5,7 balsų kiekvienas.

Didelį vertėjų skaičių ir mažą kiekvieno jų indėlį galima paaiškinti naudojimosi vertimo programa paprastumu ir operatyvia informacija apie veiklą. Tačiau vertimų kokybė ne aukšta. Viena iš priežasčių – vertėjų darbas menkai koordinuojamas. Pasikliaujama automatinėmis darbo organizavimo priemonėmis, įdėtomis į vertimo programą.

FEATURES OF FACEBOOK TRANSLATION APPLICATION

Gintautas GRIGAS

Facebook portal contains integrated application Facebook Translate for translating its texts into other languages. The access to localisation resources of Facebook is available by this application only. The application is made so that its usage would be very simple and acceptable for everyone. However it includes many advanced linguistic features such as declension of nouns, inflexion of verbs by gender, as well as elements for improvements of localisation process such as systematic access to strings already translated in choosen another language, and contextual information. Such features may be usefull per se for translators of Facebook, and for developers of oter translation/localisation tools and are discussed in this paper.